

Stedelijke problematiek stopt niet bij de grote stad

**Ter begeleiding van het manifest ‘Kleinere steden, grootstedelijke vraagstukken’
Ten behoeve van het commissiedebat VRO (8 april)**

Inleiding – van manifest naar debat

Wij danken u voor het in ontvangst nemen van het manifest ‘Kleinere steden, grootstedelijke vraagstukken’ op 7 april, in aanloop naar dit commissiedebat van 8 april.

Voor u ligt dit manifest, vastgesteld door de M50 en inmiddels ondertekend door tientallen middelgrote gemeenten. Dit manifest bestaat uit tien uitgangspunten die gezamenlijk één boodschap uitdragen: de opgave in kwetsbare wijken beperkt zich niet tot de grootste steden en vraagt om een structurele, langjarige en gezamenlijke inzet van Rijk en gemeenten.

Dit position paper dient ter toelichting op dat manifest en is bedoeld om u handvatten te geven voor het commissiedebat. Wij vragen u niet om een nieuw verhaal te omarmen, maar om een bestaande realiteit expliciet te maken in het debat met het kabinet.

Recent (23 maart 2026) heeft de M50 hierover een brief gestuurd aan het kabinet. In dit position paper vertalen wij de kern van die brief naar vragen die u als Kamerlid kunt stellen.

Wie wij zijn – de M50

De M50 is het netwerk van 76 middelgrote gemeenten in Nederland, veelal met tussen de 30.000 en 80.000 inwoners. In deze gemeenten wonen miljoenen Nederlanders. Het zijn vaak centrumgemeenten met een belangrijke regionale functie op het gebied van zorg, onderwijs, veiligheid en economie.

Onze kracht ligt in nabijheid en wendbaarheid. Tegelijkertijd dragen wij een relatief zware verantwoordelijkheid voor voorzieningen en doelgroepen in onze regio. Juist die combinatie maakt dat maatschappelijke vraagstukken zich in onze gemeenten vaak concentreren.

Wat zien wij gebeuren – stedelijke problematiek buiten de grote stad

In middelgrote gemeenten zien wij wijken waar problemen zich opstapelen: armoede, schulden, onderwijsachterstanden, gezondheidsproblemen en onveiligheid versterken elkaar en worden van generatie op generatie doorgegeven.

Deze problematiek wordt vaak aangeduid als ‘grootstedelijk’, maar doet zich nadrukkelijk ook voor buiten de grote steden. In omvang kleiner, maar in complexiteit en hardnekkigheid vergelijkbaar.

Mark Boumans, burgemeester Doetinchem:

“In Doetinchemse wijken zijn grootstedelijke problematieken aanwezig, zoals relatief veel inwoners in de bijstand en concentraties van sociale huur. De urgentie is hoog, maar de problematiek is (nog) niet van dezelfde schaal als in de grootste steden. Tegelijkertijd zien we dat de situatie in meerdere wijken verslechtert en richting kritische waarden beweegt. Het ontbreekt ons aan uitvoeringskracht en middelen op het juiste schaalniveau om hier effectief op in te grijpen. We bevinden ons daarmee tussen

tafellaken en servet: de opgave is te groot voor reguliere instrumenten, maar we vallen buiten de bestaande rijksprogramma's die juist voor deze problematiek zijn ingericht."

Oosterhout, burgemeester Van Grootheest:

"De gemeente Oosterhout kent een uitzonderlijk hoge leegstand in de binnenstad. Niettemin heeft de gemeente geen aanspraak kunnen maken op middelen uit de Impulsaanpak winkelgebieden. We constateren dat met name grotere gemeenten aanspraak maken op deze middelen. Dit hangt sterk samen met de ontwerp- en selectiesystematiek van de regeling. Hierdoor ontstaat feitelijk een indirect onderscheid naar schaal, terwijl de regeling formeel openstaat voor alle gemeenten."

Kerkrade, burgemeester Petra Dassen-Housen:

"Kerkrade profiteert van Regio Deals die bijdragen aan leefbaarheid, duurzaamheid en economische vernieuwing. Maar ook hier zijn voor echte vooruitgang langjarige en dus structurele middelen noodzakelijk en is een op maat gemaakte en samenhangende, wijkgerichte aanpak noodzakelijk voor de diverse wijken en buurten in Kerkrade."

Den Helder, burgemeester De Boer:

"Onze stad komt in aanmerking voor het programma Preventie met Gezag, een regeling om te voorkomen dat jongeren uit kwetsbare gezinssystemen in de criminaliteit terechtkomen. Deze problematiek is structureel en generatie-overstijgend. Echter wat kan ik doen in slechts drie jaar? De complexe vraagstukken die wij tegenkomen zijn na drie jaar echt niet voorbij – wij zijn net gestart."

De consequentie is dat waar je opgroeit in toenemende mate bepalend is voor je kansen. Dat staat haaks op het uitgangspunt dat het in Nederland niet mag uitmaken waar je wieg staat.

De kern van het probleem – een systematiek die niet overal aansluit

Het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) laat zien dat een integrale, langjarige en interdepartementale aanpak werkt. Juist daarom constateren wij dat deze aanpak niet overal beschikbaar is waar de opgave zich voordoet.

Gemeenten buiten het NPLV missen de randvoorwaarden die deze aanpak effectief maken: samenhang, continuïteit en een herkenbare verbinding met het Rijk. In plaats daarvan werken zij met tijdelijke en verkokerde regelingen, terwijl de problematiek structureel en samenhangend is.

Onderzoek in opdracht van het ministerie van BZK naar zogenoemde 'grootstedelijke kosten' bevestigt dat maatschappelijke kosten samenhangen met de concentratie van problematiek op gebiedsniveau. Tegelijkertijd vallen gemeenten onder de 100.000 inwoners grotendeels buiten de reikwijdte van dit onderzoek.

In bepaalde wijken stapelen problemen zich op: schulden, armoede, onderwijsachterstanden, gezondheidsproblemen en criminaliteit versterken elkaar. Deze problematiek is vergelijkbaar met die in NPLV-gebieden. Het verschil zit niet in hoe zwaar de problemen zijn, maar in de vraag of een gemeente binnen of buiten een programma valt.

Met andere woorden: de opgave is vergelijkbaar, maar de toegang tot instrumenten en samenwerking niet.

Daarmee ontstaat een systematiek waarin door selectie wordt bepaald waar wel en niet integraal wordt ingegrepen. Die selectie is begrijpelijk, maar heeft wel een belangrijk gevolg: gebieden met vergelijkbare problematiek worden verschillend behandeld. Waar de ene wijk toegang heeft tot een

langjarige, integrale en interdepartementale aanpak, moet de andere wijk het doen met tijdelijke en versnipperde instrumenten.

Dit leidt in de praktijk tot ongelijkheid tussen gebieden met vergelijkbare problematiek. Of een inwoner toegang heeft tot structurele ondersteuning en samenhangende inzet van het Rijk, wordt daarmee mede bepaald door de schaal van de gemeente of de selectie binnen een programma. Dat staat haaks op het uitgangspunt dat het in Nederland niet mag uitmaken waar je opgroeit.

Voor middelgrote gemeenten betekent dit dat zij vergelijkbare opgaven moeten aanpakken zonder vergelijkbare ondersteuning vanuit het Rijk.

Dit leidt tot:

- versnippering van inzet;
- afhankelijkheid van tijdelijke middelen;
- beperkte uitvoeringskracht;
- en uiteindelijk hogere maatschappelijke kosten op de lange termijn.

Het is daarmee niet alleen een bestuurlijk vraagstuk, maar ook een maatschappelijk en economisch vraagstuk. Problemen die niet tijdig en integraal worden aangepakt, worden duurder en complexer.

Het manifest – tien uitgangspunten

Het manifest dat wij u vandaag aanbieden, bevat tien uitgangspunten die richting geven aan een structurele aanpak. Deze uitgangspunten vormen voor de M50 geen beleidswens, maar een bestuurlijke norm.

In het manifest spreken wij uit dat:

1. gelijke kansen voor alle kinderen het uitgangspunt moeten zijn;
2. kwetsbare wijken, ook buiten de grote steden, structurele aandacht van het Rijk verdienen;
3. investeringen in gezondheid, wonen, zorg en veiligheid samenhangend moeten worden georganiseerd;
4. beleid gericht moet zijn op het vergroten van kansengelijkheid;
5. intergenerationele problematiek alleen kan worden doorbroken met structurele verandering;
6. langdurige samenwerking tussen Rijk en gemeenten noodzakelijk is;
7. ministeries integraal moeten samenwerken in plaats van sectoraal;
8. tijdelijke maatregelen plaats moeten maken voor een meerjarig kader;
9. de opgave centraal moet staan, niet het afzonderlijke ministerie;
10. ieder mens in Nederland de kans moet hebben zijn of haar dromen waar te maken.

Dit manifest is nadrukkelijk geen oproep tot herverdeling van middelen, maar tot completering van de huidige systematiek.

Wat is er nodig – van analyse naar actie

De oplossing ligt niet in nieuwe losse regelingen, maar in het breder toepassen van een aanpak waarvan we weten dat die werkt.

Deze richting sluit aan bij de inzet uit het regeerakkoord, waarin wordt benadrukt dat grote maatschappelijke opgaven vragen om multidisciplinaire, domeinoverstijgende teams die langdurig samenwerken, zoals in het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid. Juist deze manier van werken ontbreekt nu op veel plekken waar vergelijkbare problematiek zich voordoet. Daarmee

ontstaat een verschil tussen waar deze werkwijze wel en niet wordt toegepast, en dat leidt tot ongelijkheid in de aanpak van vergelijkbare problematiek.

Dat betekent:

- erkennen dat de opgave breder is dan de huidige programmatische afbakening;
- werken met langjarige programma's in plaats van tijdelijke interventies;
- organiseren van interdepartementale samenwerking;
- en het creëren van één herkenbaar aanspreekpunt binnen het Rijk.

Wat vragen wij van u in het debat

Wij vragen u om deze lijn expliciet aan de orde te stellen in het debat en het kabinet te bevragen op de volgende punten.

Erkenning

Erkent het kabinet dat stedelijke problematiek zich ook buiten de huidige NPLV-gebieden voordoet en dat de huidige systematiek daardoor niet volledig aansluit op de opgave?

Onderzoek

Is het kabinet bereid om, voortbouwend op het BZK-onderzoek, expliciet te kijken naar de aard en omvang van deze problematiek in gemeenten onder de 100.000 inwoners?

Rijksaanspreekpunt

Hoe gaat het kabinet zorgen voor een herkenbaar en samenhangend aanspreekpunt binnen het Rijk voor deze opgave?

Samenwerking

Is het kabinet bereid om samen met de M50 te verkennen hoe de werkzame elementen uit het NPLV breder kunnen worden toegepast?

Zicht op de praktijk

Is het kabinet bereid om in gesprek te gaan met middelgrote gemeenten en de opgave in de praktijk te bekijken?

Tot slot

De M50 doet deze oproep vanuit partnerschap. Wij vragen niet om uitzonderingen, maar om een logische doorontwikkeling van bestaand beleid.

Zonder een integrale, langjarige aanpak blijft intergenerationele problematiek bestaan – ongeacht de schaal van de gemeente. Het manifest dat wij u vandaag aanbieden is een uitnodiging om deze stap samen te zetten.

Op 23 maart 2026 heeft de M50 een brief gestuurd aan het kabinet (minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties), waarin bovenstaande analyse en voorstellen nader zijn uitgewerkt. Deze brief is bijgevoegd.

Bijlagen:

- Artikel Binnenlands Bestuur - 3 februari 2026
- Kabinetsbrief M50 - Stedelijke Problematiek – 25 maart 2026
- Manifest M50: Kleinere steden, grootstedelijke vraagstukken